OM KULTURMINNETS LÄTTHET OCH TYNGD

Samhällsminnet byggs upp av de föreställningar, erfarenheter, förmågor, kunskaper och drömmar som delas av samhällsmedlemmarna och som finns i deras levande minne, styr deras beteende, attityder och reaktioner. Samhällsminnet lagras också i texter, materialiseras i bygghenar och ting. Varje människas kulturminne är unikt, delaktigheten i det gemensamma, spontant tillägnad, påtvingad eller förhandlad. Sällan är samhällsminnet homogent, ensartat, ens i små samhällen; det sönderfaller i delkulturer formade i ständigt utbyte mellan individuella och gemensamma minnen. Kulturminnet förlängs och fortlever mentalt och konkret som mångdimensionellt kulturarv. I verbal och visuell transkription kan det återuppsökas, erinras, återupptäckas i text- och bildarkiv, i de fysiska verklighetsspåren.

Lätt är det levande internaliserade kulturminnet, det bärs med självklarheten i det för-givet-tagna, men det är skört som livet. Det observerade, efterhärmat, översatt i reflexmässig motorik hjälper oss med vardagslivets rutiner och rumsliga förflyttningar – i hemmet, grannskapet, världen. I samhällets dagliga strömmar av trajektorier avtecknar sig kulturmönster. En kultur får urskiljbar gestalt.

Tyngd har det fysiska samhälleligt definierade och kostsamma kulturarv som förvaltas i museer och av kulturarvsinstitutioner. De fysiska objekten är stumma, får ett språk bara i relation till levande subjekt. I musealiseringsprocessen vägs det materiella och immateriella samman. I det konkreta ska kulturminnets immateriella mervärde kunna avlyssnas och betraktas, trösta, ge insikter, kanske tjäna som riktningssivare. Den antikvariska uppgiften: att kontinuerligt avläsa och filtrera verklighetsflödet, mäta de historiska förändringarna med Braudel-skala för att kunna gestalta ett meningsbärande kulturarv. Tingen får symbolisk dignitet genom sin laddning av minnen och berättelser. Antikvariens öde – att i den mångkulturella virvelvinden av kolliderande och konkurrerande verklighetsbilder notera och anamma det sedda med den dubbla känslan av förlamning och befrielse?

Hur kulturarvens batterier laddas – och urladdas – är ett centralt område för museologisk analys och eftertanke i detta nummer av tidskriften.

Vad händer i samband med politiska maktskiften när en verklighetsbild byts mot

en annan? *Marc Maure*, som under de senaste åren gjort upprepade besök i Ryssland, belyser i den inledande texten regimskiftet i Sovjet och sammanbrottet av den stora berättelse som utgjort ram för samhällsminnet och grund för kulturarvet. Många museer har slagits ut, medan andra blivit viktiga platser för ny- och omtolkning av historien, nu även för en demokratisk samhällsdialog.

Svante Lindqvist visar vad som händer när den symboliska laddningen i kulturminnen försvagas eller förändras och deras materiella manifestationer ”genom en outtalad kollektiv process” nästan omärkligt upplöses i samhällsglömska.

Att själva kulturarvet är en artefakt som skapas och omskapas över tid är ämnet för *Mette Skougaards* studie av hur de historiska interiörerna tillkommit i det danska nationalhistoriska museet Frederiksborg. *Ulla Kallberg* visar hur det maritimhistoriska kulturminnet, fullriggaren ’Suomen Joutsen’ i Åbo, kommit att bli ett politiskt tvisteämne där den ultimata frågan ställs: ”vem skapar, vem definierar kulturella betydelser och varför?”

Ewa Bergdahl har läst två utredningar om industrisamhällets kulturarv. Där diskuteras en utvidgning av monumentbegreppet från att ha handlat om själva industri- anläggningarna till att gälla industrisamhället – det samhällsminne som i kulturarvs- diskursen under 1900-talet övertar den dominerande roll som de areella näringarnas traditionsarv spelat. Hur ska dessa recenta kulturminnen beredas berättigat utrymme i institutionernas verksamhet?

I studiet av två vägprojekt som berör högt värderade kulturminnen visar *Mattias Bäckström* på de svårigheter kulturarvsinstitutionernas värderingar har att bli beaktade i jämförelse med dem som företräds av samhällsekonomin och naturmiljövårdens förespråkare – även om det gäller ett på Unescos världsarvslista upptaget hållringsområde, eller ett norrländskt riksintresse för kulturmiljövården.

Ytterligare två uppsatser ryms i numret. *Merethe Frøyland* behandlar ingående kunskapsförmedlingen i museer och visar hur konstruktivistiska idéer från Jean Piaget, Lev Vygotskij och Howard Gardner på ett systematiskt sätt kan tas till vara i museernas pedagogiska verksamhet. *Heléne Jonsson*, från programmet för utställningsgestaltung vid Linköpings universitet, skriver om ljudets ofta förbisedda roll för en utställning.

Slutligen – på sid 143 presenteras vår renoverade hemsida:

www.nordiskmuseologi.com

Per-Uno Ågren